

Una Catalunya independent dins de la UE i de la zona de l'euro

El fet que una Catalunya independent pugui formar part de la Unió Europea (UE) i de l'àrea euro interessa els catalans i moltes empreses, tant d'aquí com d'arreu. De la mateixa manera, preocupen les opinions que s'han expressat en el sentit que una Catalunya independent pogués trobar-se fora d'aquestes institucions.

Els autors d'aquest treball sostenen que una Catalunya independent, formarà part mitjançant les corresponents negociacions, de la Unió Europea i de la zona de l'euro.

Índex

- **Escenaris**
- **L'escenari més probable, un acord pactat**
- **La voluntat del poble català expressada a les urnes, aspecte clau**
- **Escenari alternatiu a un pacte negociat, l'acord monetari**
- **El cas català, situació no prevista en els tractats de la Unió Europea, té encaix legal**
- **L'euro com a moneda del nou Estat català**
- **La Unió Bancària: implicacions per a la independència de Catalunya**
- **Conclusions**

Escenaris

Els escenaris que es plantegen, una vegada els catalans decideixin que la seva voluntat és esdevenir un estat independent són dos: (i) acord negociat amb l'Estat espanyol que contempli el reconeixement de Catalunya com un nou estat de ple dret dins la Unió Europea i l'àrea euro o (ii) oposició de l'Estat espanyol a reconèixer el nou Estat català i, per tant, oposició a la seva incorporació a la Unió Europea i a la zona de l'euro.

Malgrat les amenaces provinents de l'Estat espanyol i del seu Govern, l'escenari que objectivament interessa més totes les parts implicades (Estat espanyol, Catalunya, Unió Europea, Banc Central Europeu, Fons Monetari Internacional, Club de París -representant dels creditors públics-, Club de Londres -representant dels creditors privats-, etc.) és el de la negociació. L'estabilitat política, monetària i financera interessa objectivament totes les parts.

L'Estat espanyol, amb un endeutament que supera el bilió d'euros, té poca credibilitat econòmica (pressupostària i financera) davant els actors polítics i econòmics internacionals. Recordem que el deute de Iugoslàvia en el moment de la seva dissolució era de 16.000 milions d'euros i el de la Unió Soviètica era de 53.500 milions d'euros,¹ quantitats molt menors que el deute d'Espanya. Aquest és un dels principals motius que farien aconsellable que el "cas català" es resolgués de forma negociada.

En interès de tots, una vegada s'hagi pronunciat la majoria del poble català, la negociació serà obligada. Caldrà un acord amb l'Estat espanyol, i també amb la Unió Europea, perquè, una vegada es proclami el nou Estat independent a Catalunya, aquest nou Estat sigui reconegut per Espanya, i la seva admissió a les institucions europees sigui immediata o es faci realitat a través d'un procés transitori pactat. En cas de desacord s'activarien els mecanismes previstos per les Nacions Unides, que podrien acabar al Tribunal internacional de Justícia.

L'escenari més probable, un acord pactat

Hi ha moltes raons de pes per a fonamentar aquesta tesi. Una vegada quedi demostrada la voluntat dels catalans que Catalunya esdevingui un Estat independent i que la independència del nou Estat català sigui inevitable, a ningú no l'interessarà que Catalunya quedi fora de les institucions europees.

¹ Font: La distribució d'actius i passius. CATN. 2014

A Espanya no l'interessarà perquè hauria d'assumir la part del deute públic que correspondria a Catalunya, amb un risc molt elevat d'esdevenir insolvent com a estat, amb les conseqüències negatives que això comportaria. Tampoc a Espanya l'interessa que s'aixequin fronteres econòmiques en una zona geogràfica estratègica pel seu trànsit de mercaderies.

L'exclusió d'un nou Estat català tampoc no interessa Europa, ni les pròpies institucions europees, ni les empreses europees, incloses les entitats financeres. De fet, no tindria sentit que les autoritats europees, que per una banda han acceptat l'adhesió d'estats com Sèrbia i Croàcia, deixessin fora una Catalunya independent, que (i) ja forma part de les institucions europees des del seu inici, a través de la seva pertinença a l'Estat espanyol, (ii) obté la seva independència a través d'un procés pacífic i democràtic, i (iii) té un potencial econòmic i financer molt superior a aquests estats esmentats, i a molts d'altres que pertanyen a les institucions europees.

La voluntat del poble català expressada a les urnes, aspecte clau

Ara bé, és convenient que la decisió dels catalans d'esdevenir un Estat independent, expressada democràticament de forma transparent a les urnes sigui clara i contundent. Com més àmplia sigui l'expressió d'aquesta voluntat, més fàcil serà la negociació amb les parts interessades i el reconeixement internacional”.

Escenari alternatiu a un pacte negociat, l'acord monetari

Tot i així, cal tenir en compte que hi ha altres escenaris alternatius absolutament viables en cas que l'Estat espanyol no reconegui inicialment el nou Estat independent a Catalunya i com a conseqüència obligui les institucions europees a adoptar mesures transitòries per a garantir les llibertats de lliure circulació de persones, mercaderies, capitals i serveis.

Una de les primeres mesures contemplaria **(i)** un acord monetari entre Catalunya, la Unió Europea i el Banc Central Europeu (BCE), similar, però no igual, als que tenen subscrits microestats com Andorra, Ciutat del Vaticà, Mònaco i San Marino (acord que no podria ser vetat pel l'Estat espanyol); així com **(ii)** l'adhesió de Catalunya a l'Acord Europeu de Lliure Comerç (EFTA), al qual pertanyen Islàndia, Liechtenstein, Noruega i Suïssa.

Aquestes mesures comportarien continuar formant part del mercat interior comú europeu i, en l'àmbit financer (i) **l'accés directe al crèdit del BCE i a la infraestructura europea de pagaments (TARGET, SEPA)**, (ii) **l'acceptació d'una bona part dels actius financers negociables emesos a Catalunya com a col·lateral**, (iii) **l'emissió de monedes d'euro i possiblement de bitllets d'euro**, (iv) **el passaport únic de llicència bancària** i (v) **la pertinença a la Unió Bancària**. És a dir que, en l'improbable supòsit que l'Estat espanyol no reconegués el nou Estat català i vetés d'entrada la seva incorporació a la Unió Europea i a l'àrea euro, hi hauria alternatives vàlides a què Catalunya es podria acollir fins que es fes evident la irracionalitat i la manca de sentit de mantenir un Estat com el català fora de les institucions europees més importants.

De fet, a Europa hi ha múltiples institucions amb diferents objectius. La Unió Europea i la zona de l'euro són les més importants, però també ens trobem amb l'Espai Econòmic Europeu (EEE), l'Acord Europeu de Lliure Comerç (EFTA) i l'Espai Schengen. Un país com Suïssa, per exemple, només pertany, a banda del Consell d'Europa, a l'EFTA i a l'Espai Schengen, però al mateix temps té signat un gran nombre de tractats bilaterals amb la Unió Europea que li permeten estar al mercat únic i gaudir de la lliure circulació de mercaderies, serveis i capitals. Les alternatives a quedar aïllats d'Europa són múltiples i variades, tot insistent, una vegada més, que l'escenari més probable, com hem destacat anteriorment, serà el d'un acord negociat amb l'Estat espanyol i les institucions europees perquè la Catalunya independent esdevingui membre de ple dret d'aquestes institucions.

El cas català, situació no prevista en els tractats de la Unió Europea, té encaix legal

Si Catalunya esdevingués independent, seria el primer cas en què es crea un nou Estat a través de la secessió d'un territori que ja pertany a la Unió Europea dins d'un altre Estat. Tant és així que els tractats de la Unió Europea no preveuen aquest fet i, per tant, no està regulat com gestionar la nova situació. Alguns autors com Ana Stanic, Albert Pont, i també un dels signants d'aquest treball, David Ros, sostenen que ens trobem davant d'un cas de dissolució d'estats on cap dels estats és continuador de l'estat predecessor. Entenem que per raons pràctiques el Consell Assessor per a la Transició Nacional (CATN) considera poc probable el cas de dissolució i considera el cas català com un d'escissió d'estats.

Cal considerar el punt de vista de Kai-Olaf Lang, del Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, que assessora el parlament alemany, i opina que hi ha una base jurídica en el Tractat de la Unió Europea² per la qual un país veí (i Catalunya avui és més que un país veí, ja que en forma part a través d'Espanya) pot gaudir dels drets i obligacions dels europeus a través d'acords específics.

Certament, perquè un Estat esdevingui membre de ple dret de la Unió Europea cal la unanimitat de tots els seus membres i el Govern espanyol podria vetar l'adhesió de Catalunya a la Unió Europea per la via de l'article 49 del Tractat de la Unió Europea (TUE). Però aquesta no és exactament la situació a què ens enfrontem. Els catalans ja pertanyem des d'un bon inici a la Unió Europea, a l'àrea euro, a l'Espai Schengen i a l'Espai Econòmic Europeu. Els catalans som ciutadans de la Unió Europea. La ciutadania s'ha adquirit per ser ciutadans espanyols, però tal com indica l'art. 20 del TUE la ciutadania de la Unió s'afegeix a la ciutadania nacional i no la substitueix. Dit d'una altra manera, els ciutadans europeus són ciutadans europeus independentment de la seva nacionalitat (vegeu en aquest sentit diferents ponències presentades en la Jornada de Diplocat sobre Catalunya i la Unió Europea).³ Sembla també innecessari recordar aquí que l'article 19 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea prohibeix les expulsions col·lectives.

Aquest aspecte ha estat emfatitzat per Graham Avery (qui va fer l'informe d'Escòcia per a la cambra dels Comuns del Regne Unit⁴), que ha assenyalat que si bé "vostès no formarien part de la Unió Europea perquè [encara] no han signat cap tractat, ningú els expulsarà".⁵

Cal considerar que quan es pertany a la Unió Europea no és fàcil sortir-ne, ja que una comunitat autònoma o una part d'un territori que en vol sortir ha d'adoptar la via de l'article 50, via llarga i lenta que va seguir Groenlàndia. Entenem que també hi ha altres possibilitats d'encaix de Catalunya mitjançant la modificació dels tractats per la via dels procediments de revisió simplificats de l'article 48 del TUE.

²Kai-Olaf Lang. Barcelona, maig 2014, va exposar que la via transitòria d'encaix de Catalunya a Europa, en tant es negociés la seva readmissió de ple dret passava per l'article 8 del Tractat de la Unió Europea, que reproduïm a continuació: "Article 8 1. La Unió desenvolupa amb els països veïns relacions preferents, amb l'objectiu d'establir un espai de prosperitat i de bon veïnatge, fonamentat en els valors de la Unió i caracteritzat per unes relacions estretes i pacífiques basades en la cooperació. 2. Als efectes de l'apartat 1, la Unió pot concloure acords específics amb els països interessats. Aquests acords poden incloure drets i obligacions recíprocs, i la possibilitat de dur a terme accions en comú. L'execució és objecte d'una concertació periòdica.

³Diplocat. Jornada Catalunya i la Unió Europea: la capacitat d'adaptació de la UE. Recinte Modernista de Sant Pau. Barcelona, 11 Juny 2015.

⁴ HC 643 The foreign policy implications of and for a separate Scotland. Graham Avery, Senior Member of St. Antony's College, Oxford University, Senior Adviser at the European Policy Centre, Brussels, and Honorary Director-General of the European Commission. Parliament.Uk.

⁵ Graham Avery. 11 de Juny de 2015. Catalunya i la Unió Europea: la capacitat d'adaptació de la UE. Recinte Modernista de Sant Pau. Barcelona.

En un informe sobre Catalunya el professor Yves Gounin⁶ del Consell d'Estat Francès, després d'afirmar que cal pensar en un dret transitori per a Escòcia i Catalunya, es preguntava quin interès tindria Europa de complicar la (re)admissió d'aquests països. També es preguntava quin interès tindrien, per exemple, els vaixells francesos a no poder anar a pescar a Escòcia o a Catalunya.

Caldrà doncs veure com prosperen les negociacions per a resoldre aquesta situació, tot i destacant de nou la importància que la decisió del poble català sobre el seu futur polític a les urnes sigui prou contundent per a negociar amb fermesa a l'empara de la força democràtica dels vots.

L'euro com a moneda del nou Estat català

El fet de ser membres de la Unió Europea no obliga a tenir l'euro com a moneda. Hi ha països a la Unió Europea que no han adoptat l'euro i segueixen amb les seves monedes tradicionals (Regne Unit, Suècia, Dinamarca, Polònia, República Txeca, Hongria, Croàcia, Romania i Bulgària). Ara bé, una vegada la utilització de l'euro s'ha consolidat al territori català es creu que els avantatges de seguir a la zona de l'euro són molt més grans que els derivats de crear una nova moneda. Per tant, és difícil d'imaginar que a curt termini Catalunya decideixi no mantenir-se a l'àrea euro i no seguir utilitzant l'euro com a moneda. La continuïtat de les relacions mercantils i financeres en una situació de canvi d'estat, la necessària seguretat jurídica que ciutadans i empreses necessiten en aquesta situació, així com els interessos d'aquells sectors que més pes tenen en l'economia, evidencien que a cap actor no l'interessa que Catalunya deixi d'utilitzar l'euro.

Això, sense cap mena de dubte, aportaria estabilitat als mercats i evitaria possibles moviments especulatius en contra de l'euro.

Aquí, de nou, ens trobem amb dos escenaris diferents. El primer, i el més probable, és que, després d'un procés de negociació, la nova Catalunya independent esdevingui un nou Estat de ple dret de la Unió Europea i de la zona de l'euro. Insistim que aquest seria l'escenari més favorable per a totes les parts implicades per a garantir l'estabilitat política i financera a la Unió Europea.

El segon escenari, menys probable, seria aquell en què la Catalunya independent no s'incorporés de forma immediata a les institucions europees. En aquest cas, Catalunya podria seguir utilitzant l'euro com a moneda i assegurar, en bona part, la continuïtat del sistema monetari i financer actual. Un punt

⁶ Yves Gounin. Politique étrangère. 4:2013. Les dynamiques d'éclatements d'États dans l'Union européenne : casse-tête juridique, défi politique.

important a considerar és el de l'accés per part dels bancs catalans a les operacions del BCE, especialment les de crèdit, que es podria instrumentar mitjançant un acord monetari com el que tenen Andorra i Mònaco, que els permet utilitzar l'euro i accedir a les operacions del BCE com qualsevol altre membre de l'àrea euro. Aquest acord amb el Consell Europeu només requereix una majoria qualificada; per tant, no podria ser vetat per Espanya. És raonable pensar que el BCE seria el primer interessat a garantir l'accés al crèdit a les entitats financeres residents a Catalunya tenint en compte la dimensió econòmica i financera de Catalunya, la seva integració als mercats financers europeus i la presència d'entitats sistèmiques en l'àmbit europeu (Caixabank i Banc de Sabadell), que des del novembre del 2014 ja no estan sota la supervisió del Banc d'Espanya sinó del BCE.

La Unió Bancària: implicacions per a la independència de Catalunya

La Unió Bancària aprovada per la Unió Europea és un nou sistema de supervisió i resolució bancàries a escala de la UE. L'objectiu d'aquesta unió és la creació d'un marc financer integrat per a salvaguardar l'estabilitat financera i minimitzar els costos de les fallides bancàries que es puguin produir en el futur. És, de fet, la major transferència de sobirania dels estats cap a la Unió des de la creació de l'euro i pot suposar una bona oportunitat per a reforçar l'estabilitat del sistema financer d'una Catalunya independent.

Tres elements clau formen part de l'estructura de la Unió Bancària: (i) un **Mecanisme Únic de Supervisió (MUS)**, pel qual totes les entitats estan subjectes al mateix tipus de vigilància, (ii) un **Mecanisme Únic de Resolució (MUR)**, que dicta com procedir amb les entitats en dificultats, i (iii) un **Fons de Garantia de Dipòsits Europeu**, que garanteix per igual els dipòsits de qualsevol entitat, amb independència del país de procedència.

Amb la creació de la Unió Bancària s'evidencia encara més com d'improbable seria que una Catalunya independent no estigués totalment integrada dins la UE i l'Eurosistema. Sobretot, tenint en compte la dimensió econòmica i financera de Catalunya, la seva integració als mercats financers europeus, la presència d'entitats considerades "sistèmiques" en l'àmbit europeu (Caixabank i Banc de Sabadell) i sota supervisió del BCE, a través del Mecanisme Únic de Supervisió, així com la contribució dels bancs catalans al nou Fons Europeu de Resolució.

És important també remarcar que, en el cas de pertinença a l'àrea euro, **l'existència d'un Banc Central Català propi aportaria uns beneficis considerables a l'economia d'una Catalunya independent** (aprox. uns 600 milions d'euros anuals nets), derivats principalment de l'assignació que fa el BCE de bitllets d'euros en circulació a cada estat membre de la zona de l'euro -que es calcula segons el PIB i població de cada estat-, del repartiment d'ingressos provinents de les operacions de liquiditat del BCE i dels fons de les reserves mínimes que els bancs catalans haurien de tenir al Banc Central Català.

A més, en un escenari de negociació amb l'Estat espanyol sobre el repartiment dels actius i passius, caldria negociar la part del patrimoni del Banc d'Espanya que pertany a Catalunya, entre un 11 i un 20 % segons el criteri que s'adopti de les partides següents: or (7.800 milions d'euros), participacions i reserves en organitzacions monetàries internacionals (FMI 5.600 milions d'euros, BIS 25 milions d'euros), capital i reserves transferides al BCE (5.800 milions d'euros), immobilitzat material i immaterial (258 milions d'euros) i altres partides del balanç, que en total ascendeixen a uns 20.000 milions d'euros subjectes a repartiment.

Conclusions

1. Partint de la base que el poble català de forma majoritària i inequívocament expressi a les urnes la seva voluntat política d'esdevenir un estat independent, **no hi ha cap base normativa als Tractats de la UE, ni raons financeres, ni econòmiques que impedeixin que una Catalunya independent formi part de la UE i de l'Eurosistema** tenint en compte els interessos de totes les parts implicades i el pragmatisme amb què la UE ha resolt fins al moment altres conflictes territorials.

2. **En el cas d'oposició de l'Estat espanyol**, i en tant es negocia la readmissió de ple dret de Catalunya a les principals institucions europees, **el nou Estat català tindria diverses alternatives vàlides per a seguir utilitzant l'euro i continuar gaudint de la major part dels avantatges de pertànyer a la Unió Europea i l'àrea euro.**

- En aquest cas es podria dissenyar, tal com s'ha fet amb els microestats esmentats, **un acord monetari** que assegurés la continuïtat del sistema monetari i financer actual. La importància de l'economia catalana ho justificaria plenament.
- **En aquest període transitori**, en tant es negocia la readmissió, Catalunya podria continuar formant part l'Espai Econòmic Europeu (EEE), com a membre de l'Associació Europea de Lliure Comerç (EFTA), **gaudint**

del mercat interior comú de la UE i amb les llibertats de circulació de persones, mercaderies, capitals i serveis totalment garantides.

3. La creació d'un banc central català seria necessària i aportaria beneficis (depenent de l'escenari podrien ser substancials) **a l'economia catalana.**

4. La gestió d'aquest procés de transició monetària requeriria un diàleg fluid amb la Comissió Europea i, principalment, amb el BCE. **La continuïtat de Catalunya dins la zona euro** (bé com a membre de ple dret o mitjançant la signatura d'un acord monetari) **interessa no tan sols Catalunya sinó tots aquells actors que vulguin evitar qualsevol risc d'inestabilitat financera, tant per a Catalunya com per a la zona euro.**

Joan Elias, Màster en gestió financera, vicepresident del Centre d'Estudis Econòmics i Socials. Ha estat responsable de l'Àrea d'Estudis i Programes de "la Caixa".

Joan Maria Mateu, Màster en direcció d'empreses i control de gestió. Ha estat sots-director de divisió internacional de banca, del grup BBVA i director financer d'una multinacional alemanya.

Pere Miret, Màsters MBA i en Anàlisi Econòmica i Finances. Ha estat membre de l'Àrea d'Estudis i Programes de "la Caixa".

David Ros, vocal de la comissió d'economia catalana del Col·legi d'Economistes de Catalunya. Ha estat interventor general de l'Ajuntament de Sabadell i CEO d'una empresa TIC.

Economistes i membres de la sectorial d'Economia de l'Assemblea Nacional Catalana.

Catalunya, agost del 2015